

TEATERCENTRUM SÖDRA

RAPPORT: UPPSÖKANDE OCH UTVECKLINGSARBETE I KOMMUNERNA

Bakgrund och syfte

Under våren 2022 skickade vi en förfrågan om möte till samtliga kultursamordnare / utvecklare i alla Skånes trettiofyra kommuner. Under 2022 och våren 2023 träffade Teatercentrum Södra sexton av dem och ytterligare två svarade på en enkät.

Huvudsyftet med dessa möten är att få en överblick över hur kulturen mår i kommunerna, och framförallt vilka förutsättningar kommunen har för att ta emot fri teater. I dessa möten tittade vi, utifrån kultursamordnarens perspektiv, närmre på vilka utmaningar och vilka framgångsfaktorer kommunen har för att förse sina invånare med kultur, med fokus på fri teater. Mötena tar upp frågor om kulturbudgeten, organisering för skapande skola, om det finns en kulturgaranti och hur den ser ut och finansieras, kulturplan för kommunen, förutsättningar för teater/scenkonst för barn och unga, förutsättningar för teater för vuxna, olika arrangörer i kommunen, lokaler, kultur i skolan och på fritiden, kultursamordnarens uppdrag och omfattning. Vi berättar även om Teatercentrums förmedlingsarbete, t.ex. vår utbudsplattform "Aktuellt utbud", vår bokningsbonus samt om utbudsdagen "Stjärnkalaset Södra" och möjlighet att bistå som stöd i urvalsprocesser.

Informationen vi samlar in ger oss en överblick och analys över kulturens och inte minst Teatercentrums medlemmars förutsättningar att nå ut med sina föreställningar i Skåne. Den planeras även att användas som underlag för kulturpolitiska paneldebatter, seminarier och samtal i olika sammanhang på både regional och kommunal nivå som Teatercentrum Södra arrangerar eller deltar i.

Goda relationer med nyckelpersoner för kultur i de olika kommunerna är en självklarhet för Teatercentrum Södras regionala uppdrag för att synliggöra och lobba för den fria teatern och dess förutsättningar att nå ut i regionen. Dessa goda relationer öppnar upp för samarbeten med aktörer i olika kommuner och i olika projekt.

Begränsningar

Översikt och analys baseras på en till två möten med vardera kultursamordnare/utvecklare (sammanlagt sexton kommuner och arton personer) samt eventuella uppföljningsfrågor på mail. Utöver det svarade två på en enkät där enbart tre övergripande frågor ställdes: om utmaningar, framgångsfaktorer och vilka frågor de hade till politikerna.

Vad gäller samtalet var det i vissa kommuner mer aktuellt att lägga fokus på vissa aspekter framför andra och vissa områden hade kultursamordnaren begränsad kännedom om. Detta gör att fördjupning behövs för att få en ännu tydligare och mer detaljerad bild av läget i kommunerna.

I rapporten har vi, för enkelhetens skull, valt att kalla alla informanter för "kultursamordnare" trots att titlarna varierar mellan t.ex. "kulturproducent", "barnbibliotekarie", "kulturutvecklare" etc. Det de har gemensamt är att alla i någon mån och på något sätt i sin tjänst arbetar centralt med att köpa in, distribuera och tillgängliggöra kultur till kommunens invånare.

I rapporten nämns ingen av kommunerna vid namn då samtliga blivit lovade anonymitet.

Kultursamordnarens uppdrag

Omfattningen och uppdragen varierar mycket och det beror på kommunens kapacitet, prioriteringar och organisation.

Gemensamt för alla är att de helt eller i huvudsak har i sitt uppdrag att arbeta med kultur för barn och unga. Nio är inblandade i ansökan till Kulturrådet för Skapande skola. Två av dem fungerar enbart som en rådgivande funktion genom att tipsa om utbud för ansvariga på skolsidan, och de flesta ansvarar för samordning och inköp, och ytterligare några skriver utöver det även ansökan och låter en skolhuvudman skriva under.

Två har själva tagit sig an skapande skola, för att ingen annan gör det, men frågar sig hur länge det är hållbart då det tar mycket tid och energi och är egentligen inte något som borde ligga på deras bord.

Nästan alla har i sitt uppdrag att arbeta *både* med offentlig kultur för barn och unga samt gentemot skolan och förskolan. En person arbetar *enbart* med offentlig kultur och tre personer arbetar *enbart* med kultur till skolan i en så kallad kulturgaranti eller med kulturgarantin samt skapande skola. I de fallen har kommunen andra anställda som arbetar med den offentliga kulturen. I fallet med kommunen där kultursamordnaren enbart arbetar med offentlig kultur är det ingen som arbetar med kultur gentemot skolan mer än skolorna själva.

Sex av kultursamordnarna arbetar även med kultur för vuxna på olika sätt; genom att stötta föreningar och studieförbund, offentliga arrangemang och i samarbete med biblioteket.

Tre stycken delar upp sin tjänst mellan att arbeta med kultur och andra tjänster i kommunen, t.ex. som bibliotekschef eller barnbibliotekarie eller som pedagog och som kulturskolans verksamhetsledare.

Några uttrycker att de inte har ett tydligt mål, arbetsbeskrivning eller uppdrag i sin tjänst, utan det utformar de själva.

Kännedom om Teatercentrum och dess förmedlande arbete

Ett syfte med mötena var att informera om vårt förmedlingsarbete, vilket handlar om plattformen Aktuellt utbud, utbudsdagarna Stjärnkalaset, Teatercentrums bokningsbonus och att de kan kontakta Teatercentrum Södra för rådgivning om det utbud som finns. De erbjöds även att sättas upp på kontaktlistan till vårt externa nyhetsbrev. Tio av sexton kommuner kände väl Teatercentrum och alla delarna i vårt förmedlingsarbete och tagit del av det på olika sätt. De övriga sex kände till det delvis eller inte alls.

Kultur i skolan

Det finns en hel del parametrar att titta på när vi undersöker kommunens arbete med kultur i skolan.

Vi har främst tittat på:

Har kommunen en kulturgaranti (det vill säga att det tagits beslut på någon nivå i kommunen att ett visst antal årskurser, eller i vissa fall alla, ska få minst en kulturupplevelse i skolan per år) och hur ser den ut?

Hur ser förutsättningarna ut för att köpa in fri teater till skolan?

Hur används kommunala medel och det statliga medlet skapande skola och hur samspelar de med varandra?

Vilken eller vilka förvaltningar bekostar den kommunala medlen för kultur i skolan?

Hur är arbetet med inköp, distribution och arrangörskap organiserat och hur ser formerna för samarbete mellan kultursamordnare och skolaktörer ut?

Kulturgaranti

Nio av de tillfrågade (sexton) kommunerna har någon form av kulturgaranti. Hur beslutet om kulturgarantin kommit till skiljer sig alltifrån att det skett på nämndnivå till att kultursamordaren själv valt att arbeta så. I de fallen där det är på det senare sättet blir ju systemet med kulturgarantin mer sårbart.

Många kultursamordnare i kommuner med kulturgaranti uttrycker att det är en styrka att kommunen vill garantera kulturupplevelser till ett visst antal eller alla barn per år, men menar också att förlitar man sig enbart på kulturgarantin minskar utrymmet per konstuttryck i skolan och minskar utrymmet för fördjupning. Scenkonst (teater, dans och cirkus får slåss om utrymmet här) i stort får de generellt in på en till fyra årskurser under hela förskole-tiden *samt* grundskolan eftersom även andra kulturuttryck som exempelvis bildkonst, kulturhistoria, musik, skrivande och film ska in i programmet. Även om majoriteten av kommunerna köper in fri scenkonst till skolan i någon utsträckning ser vi även exempel på kommuner där det utrymmet inte finns alls då de väljer att varje år köpa in scenkonstupplevelsen från en institution.

Ekonomi

Sju av de nio som har någon form av kulturgaranti använder skapande skola - pengar centralt för att komplettera kulturgarantin för att kunna täcka fler eller alla årskurser. Även detta gör systemet sårbart i den bemärkelsen att skulle regeringen välja att begränsa eller ta bort skapande skola-satsningen får det stora konsekvenser för kulturen i skolan i nästan samtliga av tillfrågade kommuner.

Fem kommuner med kulturgaranti har en kommunal budget som ska täcka någon form av kulturaktivitet (workshop eller föreställning) i *alla* årskurser, men anses av samtliga kultursamordnare vara en för stram budget så den antingen (som ovan nämnts) fylls på av skapande skola pengar eller så håller de sig inom budgeten med de begränsningar det tillför.

Den begränsade budgeten ger konsekvenser som t.ex. att man väljer att hålla sig inom kommunens resurser, t.ex. besöka lokala muséer eller annat som går att få gratis eller väldigt billigt. Andra konsekvenser är att vid inköp av scenkonst krävs det att föreställningen tar in ett stort antal barn i publiken för att undvika inköp av flera föreställningar. Scenkonst är bland det dyraste att köpa in och då kan det vara så att man drar ner på antalet årskurser som får scenkonst på grund av budgeten. Samtliga kommuner som köper in till skolan menar att de är beroende av Riksteatern Skånes subventioner för scenkonst för att få budgeten att gå ihop och de önskar även subventioner i andra konstformer för att ge mer utrymme till inköp av scenkonst.

Subventioner kan enbart fås till inköp av scenkonst från aktörer som innehar kommunalt, regionalt eller statligt stöd. En kultursamordnare nämnde att hon ville köpa in en föreställning från en fri grupp som inte innehar sådant stöd, men fick välja något annat då hon inte kunde få subvention för detta. Kanske har fler kultursamordare stött på samma sak, men för att kunna ge en generell bild krävs uppföljande samtal.

I fyra kommuner av våra tillfrågade sexton är skapande skola - pengar det enda medel som möjliggör inköp av kultur till skolor överhuvudtaget, ingen kommunal budget för kultur i skolan, alltså.

Kultur i skolan finansieras ibland helt av någon form av kultur- (och fritids) förvaltning (KF) och ibland delar (barn- och) utbildningsförvaltningen (UF) och KF på kostnaderna. En kommun har ingen KF och där ligger skola, förskola, bibliotek och kulturskolan inom UF. "Kultursamordnarens" officiella titel där är "barnbibliotekarie". I denna kommun finansieras

kultur till förskolan med pengar från UF. (Kulturen i grundskolan finansieras här enbart med Skapande skola-pengar från Kulturrådet.)

I fyra kommuner av de sexton vi samtalade med finansieras all kultur i skolan *helt* av KF.

I fem kommuner delades kostnaderna på olika sätt mellan de två förvaltningarna. Varianterna är många; att KF betalar kultursamordnarens tjänst och UF står för budgeten för inköp, att förvaltningarna delar på en övergripande samordnartjänst för hela kulturgarantin, plus kompetensutveckling för lärare och bussar men att kultursamordnarens/inköparens tjänst samt kommunala kulturpedagogers tjänst bekostas helt av KF. I en kommun står KF för allt förutom bussar för transport som bekostas av UB. I en kommun betalar UF en viss procent av en kultursamordnarens lön för hennes arbete med skapande skola-ansökan.

I två kommuner var det inte aktuellt att tala om vilken förvaltning som betalar vad eftersom kommunen inte har en övergripande samordning kring kultur i skolan. I alla fall inte av en kultursamordnare. Detta sköts helt av skolorna själva.

I fyra av kommunerna framkom det inte i samtalen från vilket håll budgeten kom.

Två kommuner nämner sparbetning i kommunerna och att de känner rädsla över om det skulle innebära att kommunerna kommer att spara in på pengarna som ska gå till kultur i skolan/kulturgarantin.

Gymnasiet prioriteras inte

Kommunal samordning av kultur till gymnasiet sker i mycket begränsad utsträckning. Enbart en kultursamordnare nämner att hon är på gång att utveckla kultur gentemot gymnasiet i form av skolbio.

Olika former för samarbetet med skolan

Att som kultursamordnare sitta med uppdraget att köpa in kultur till skolor innebär samarbete och kontakt med skolor kring bokningar, arrangemang och i många fall urval inför inköp. Som minst ska satsningar kring kultur i skolan förankras bland lärare och rektorer och information ska nå fram.

Hur samarbetet är uppstyrt mellan kulturinköpare och skolor är olika och här följer några exempel:

-Kultursamordnare gör skapande skola-ansökan tillsammans med chefen för kulturskolan. Nytt är att de ska på rektorsmöte tillsammans med kulturskolans chef för att informera om skapande skola-satsningen och om läroplanen.

-Kommunen har en samordnare för hela kulturgarantin vars tjänst betalas både av UB och KF. Utöver det har de en kulturproducent som enbart har på sitt bord att köpa in till de årskurser som ska ha scenkonst (dans och teater) och film. Samordnaren har bra kontakt med skolledning och skolnämnd och har årliga möten med skolornas kulturombud. Det är en del av skolans kvalitetsarbete i denna kommun att skolorna ska jobba med kultur och kulturgarantin är en viktig del i detta. För att nå målen har skolorna mer och mer integrerat kulturgarantin i sin verksamhet. De som kommunalt jobbar med skolans kvalitetsarbete samt samordnaren träffar rektorerna årligen och visar statistik på vilka skolor som deltagit och vilka som inte har det. Det ser inte bra ut om man inte deltar. Då blir rektorerna motiverade att pusha på sina skolor att delta eller att kvalitetsstrategen kan göra det i sina möten med skolor. I denna kommun deltar alla skolor och nästan alla förskolor i kulturgarantin i någon grad. I kulturgaranti-programmet erbjuds även kompetensutveckling för lärare kring hur de kan arbeta med eleverna med olika kulturupplevelser och uttryck.

-På förvaltningsnivå togs beslut mellan UB och KF att varje skola skulle ha en kulturambassadör som skulle ha kontakt med kultursamordnaren. Formerna för detta håller på att utarbetas. Oklart är om dessa kulturambassadörer har fått ett tydligt uppdrag, arbetstid för sitt uppdrag och möjlighet för kompetensutveckling för att kunna genomföra det på bästa sätt. Nytt är också att alla pedagoger blir inbjudna till en utbudsdag varje år där det inköpta utbudet presenteras.

-Vissa kommuner och skolor arbetar med Kulturcrew. Det innebär bland annat att kulturintresserade elever på en skola är delaktiga i inköp och arrangörsskap av kulturupplevelser på skolan. Läs mer om kulturcrew här: <https://www.kulturcrew.se>

-Kultursamordnare kallar till kulturombudsträffar där urval för inköp diskuteras

- En kultursamordnare berättar att det hänt mycket med samarbetet med skolan på sistone. Innan skötte skolorna själva vad de ville söka skapande skola pengar för och nu har kommunen ändrat så att alla kulturinköp sker centralt. Båda nämnderna (kultur och skola) får statistik kring vilka skolor som deltar i kulturgaranti-programmen. Kultursamordnaren har kontakt med en handläggare på skolsidan – en bra kontakt som bland annat möjliggör att hen kommer in på rektor-möten årligen.

-En kommun har, efter flera års övertygelsearbete från kultursamordnaren och hans chef, fått en extra tjänst på 50% som samarbetar med kultursamordnaren och har som uppdrag att förankra kulturgarantin i skolor. Personen som innehar tjänsten arbetar även som lärare. Lönen för denna tjänst betalas av KF.

- I en kommun är det ett politiskt beslut att det är obligatoriskt för skolorna att delta på det som köps in. Det är alltså inget val för skolorna. Kultursamordnaren bokar in och skickar ut schemat till skolorna så får de höra av sig om det krockar. Skolorna uppskattar att arrangemangen kommer till skolorna då de förlorar mer tid på att åka iväg.

-Kultursamordnaren i en kommun har fått en ingång till nytt och bättre samarbete med skolan. Ska få träffa förvaltningschefer och rektorer. Målet är att få kulturombud mer delaktiga i urval till inköp i skapande skola.

Övrigt kring organisering av kultur i skolan

Några kommuner har hjälp av en bibliotekarie i kommunen med det administrativa och praktiska kring bokningar och bussar.

I sex kommuner sköts ansökan till skapande skola och arrangemangen helt av tjänstemän och pedagoger i skolor och utbildningsförvaltning. Ett fåtal av kultursamordnarna har ingen insyn i det arbetet medan några hjälper till med urval till inköp. I dessa kommuner skiljer det sig kring huruvida, och i vilken utsträckning, kultursamordnaren utöver detta köper in kultur till skolan med kommunala medel.

Offentlig professionell fri teater för barn och unga

Elva kommuner av de sexton vi samtalat med har en riksteaterförening som skulle kunna köpa in offentlig fri teater för barn och unga. Teatercentrum Södra har inte inför denna rapport undersökt vilka som gör det och i vilken utsträckning.

I fjorton kommuner samtalade vi i olika utsträckning om kommunens förutsättningar för teater på fritiden för barn och unga. Att vi inte samtalade om detta med alla sexton

kommunerna beror på att kultursamordnaren i fråga inte har offentlig kultur på sitt bord och hänvisade till andra aktörer eller att samtalet med dem av olika skäl fokuserade på andra områden.

Vad gäller frågan om kommunens inköp av offentlig kultur har vi i samtalet fokuserat på i vilka sammanhang, när och hur ofta *fri professionell teater* köps in.

Tio kommuner erbjuder offentliga föreställningar, 1-4 st per termin, där barnteater från fria teatrar ingår i utbudet. 6 av de kommunerna låter biblioteken arrangera föreställningarna och/eller att föreställningarna äger rum på bibliotek. 2 av de 10 kommunerna arrangerar föreställningarna utan inblandning av bibliotekens resurser och ytterligare 2 av kommunerna arrangerar offentliga barnteaterföreställningar *både* på bibliotek *och* i andra lokaler.

Fem kommuner nämner festivaler, sommarscen eller andra "happenings" som sker under en eller flera dagar (upp till två veckor) per år där barnteater från fri professionell teater kan ingå i programmet.

Tre kommuner nämner lovaktiviteter där barnteaterföreställningar kan köpas in och vara en del av programmet.

Två kommuner har ingen budget alls för att köpa in offentlig scenkonst förutom att den ena köper in enbart till kulturnatten och nationaldagsfirandet och där är budgeten stram.

Två kommuner nämner att de har fria professionella teater med egen scen som själv bjuder in till barnteaterföreställningar (Staffan Björklunds teater, Månteatern och Teater Sagohuset. Kan tilläggas att Malmö kommun ingår inte i denna rapport).

Offentlig professionell fri teater på fritiden för vuxna

Som nämndes i ovanstående stycke är det elva av de sexton kommuner vi samtalat med som har en Riksteaterförening som köper in teaterföreställningar och det kan då tilläggas att de flesta lägger fokus på målgruppen vuxna.

I tio kommuner av samtliga sexton fanns utrymme i samtalen till att beröra kommunens arbete med vuxenkultur och teater för vuxna. Det var bara sex som på något sätt arbetar med, eller berör, kultur för vuxna i sin tjänst. Det kan vara alltifrån att dela ut ekonomiskt stöd till föreningar som köper in teater, sitta med i en urvalsgrupp för vuxenkultur med andra arrangörer till att själv köpa in någon eller några enstaka föreställningar per år.

Fyra av de to tillfrågade kommunerna, alltså nästan hälften, pekar *enbart* på sina riksteaterföreningar som arrangörer av fri professionell teater i kommunen. Alltså inga insatser från kommunen eller andra typer av arrangörer.

I tre kommuner finns scener och möjlighet för arrangörerna som arbetar där att köpa in fri teater på lite mer regelbunden basis, men programmet fylls av annat än fri professionell teater, exempelvis musikal, bio, inköp från institutionernas turnéutbud, föreläsningar eller konserter.

En kommun har en liten budget för att skapa en kulturhelg för vuxna i kommunen, men fri teater prioriteras inte, utan det talas istället om att samla kulturföreningarna i kommunen, ha pianokonsert, föreläsningar och författarbesök.

En kultursamordnare som enbart arbetar med offentlig kultur har även vuxenföreställningar på sitt bord och samarbetar med riksteaterföreningen kring detta, men fokus i kultursamordnarens tjänst ligger på barn- och familjeföreställningar.

Hur ser det då ut i kommunerna utan en riksteaterförening? Jo, en av dem köper in fri professionell teater för vuxna, ca två föreställningar per år. De har även en stor festival om året där fri professionell teater köps in. En annan kultursamordnare berättar att hon har en vilja att kombinera föreläsningar på biblioteket med musik och teater i parken, främst för seniorer, men att hon jobbar på finansieringen för detta. För övrigt erbjuds ingen scenkonst för vuxna i den kommunen. I en tredje kommun stöttar kommunal budget två föreningar som i sin tur köper in fri professionell teater. Hur ofta och i vilken utsträckning kan inte denna rapporten svara på.

Några kultursamordnare pekar på möjligheten för en fri professionell teater att hyra en viss lokal i kommunen och själva bjuda in publik.

Lokaler

Frågan om lokaler kom upp i samtal med kultursamordnare i elva av kommunerna. Sex av dem känner sig nöjda med sina lokaler. Det betyder att de har välutrustade kulturhus, tillgång till scener gjorda för teater eller blackboxar. Det finns utrymme att ta in större föreställningar, scenljus och ljudsystem finns och det går att mörklägga lokalen. Fyra stycken av de elva uttrycker att de har lokaler, men de medför utmaningar på olika sätt. Antingen är de väldigt uppbokade, har väldigt begränsade mått och lågt i tak, går ej att mörklägga, ligger långt bort så det behövs transport för att transportera dit publik, att de inte har en riktig teaterscen eller kan bli beroende av uppbokade idrottshallar eller aulor på skolor.

En person av de elva uttrycker kort och gott att det finns inga bra lokaler för scenkonst i kommunen.

Utmaningar

Den här frågan svarade även de två kommuner som svarade på enkäten på. Detta är alltså kommuner som Teatercentrum Södra (ännu) inte haft möte med. Frågan ställdes på så sätt att kultursamordnarna skulle nämna några av de största utmaningarna de har.

Fjorton av arton kommuner nämner svårigheter med kulturen i skolan. Här följer ett axplock av hur det kan låta när kultursamordnarna pratar om utmaningar med skolan:

-Svårt att förankra i skolan och nå skolan och lärarna.

-Kommunikationen brister och informationen om de kulturupplevelser som köpts in når inte fram.

-Mindre och mindre kontakt med skolan. Kulturombud kan inte längre hänga med på utbudsdagar och hinner inte heller vara med och utforma skapande skola-projekt. Skolors kompetens angående kultur i skolan saknas. Hade underlättat mycket om den kompetensen finns.

-Marknadsavdelningen på kommunen prioriterar inte att marknadsföra skolföreställningar till skolor och UB har inget intresse av att samarbeta med kultursamordnaren något nämnvärt och agerar gatekeeper med argumentet: "alla vill in i skolan".

- Hade varit hjälpta av mer stöd på högre nivå på skolan – har ingen dialog där så det stannar i hierarkin. Behöver inte alltid ha med skoldirektören på möten, men beslut som kommer uppifrån får mer genomslagskraft hos rektorer och därmed skolor. Märker ej ointresse från skolförvaltningen, men de är överbelastade av administration. Viktigast är att nå rektorerna. Är rektorn på skolan positiv eller negativ till kultur gör det stor skillnad i vilka skolor som

bokar. Kulturnämnd och skolnämnd skulle samarbetat bättre och beslutat att "vi vill att alla skolor deltar i kulturgarantin."

-Skolan saknar tid och det får konsekvenser både för kvalitén på mottagandet av den kultur som erbjuds (ej tid för för- och efterarbete, t.ex.) och för utrymmet att vilja ta del av den kultur som erbjuds. Kulturombud har inte utrymme i sin tjänst att arbeta med sitt uppdrag.

-Alla skolor bokar inte in sig på det som köps in. Kultursamordnaren får arbeta hårt för att få skolor att komma till föreställningar.

-Utmaning att det är ett politiskt beslut att det inte ska vara obligatoriskt för skolorna att ta del av kulturgarantin.

-Kultursamordnaren önskar tätare samarbete med skol- och fritidsförvaltningen, men ingen respons från dem på det.

-När det uppstår trösklar för skolorna, såsom att de behöver göra riskanalys för att ge sig iväg till en teater eller fakturera kulturförvaltningen för transport, så blir det ett hinder för att komma.

-Skolorna har inga egna pengar att köpa in kultur för och om de har det så väljer de inte scenkonst.

-Brist på kompetens hos lärare att arbeta med kultur. Borde ligga på lärarutbildningen. Svårt för enstaka kompetenstillfällen eller kulturpedagoger som köps in av skapande skola att vända detta.

-Skolan borde avsätta en summa för kultur i skolan och att den summan ligger under förvaltningen så det inte är upp till varje enskild skola att bestämma hur mycket man satsar. Det ska ligga centralt inom utbildningsförvaltningen.

-Utmaning att göra kulturgarantin synlig, t.ex. tog det flera år för den att stå med på kommunens hemsida.

-Utmaning att få lärarna mer delaktiga och därmed också eleverna delaktiga.

-Enormt pedagogskifte. Kontaktpersoner byts ut för jämnan.

-Kultursamordnaren försökte få till kulturombudsmöte i höstas och det kom bara en. Lärarna har för mycket att göra. Ju högre årskurser desto värre.

Tio av sjutton kommuner nämner för liten budget som en av de största utmaningarna. Många nämner även hur den stannat på samma summa år för år och därmed urholkas då kommunens barnantal ökar, kostnader ökar och allmänt tuffare läge för ekonomin i samhället. I en utsträckt kommun behövs extra pengar till transportkostnader och det blir ett problem när kommunen varken på kultursidan eller skolsidan vill ta den kostnaden.

Fyra av sjutton kommuner nämner tidsbrist och hög arbetsbelastning som en av sina största utmaningar.

Två av de tillfrågade har ingen kultursamordnartjänst i kommunen.

Två tycker att lokalerna utgör stort hinder då en av kommunerna får bussa elever till andra kommuner för att de ska kunna se scenkonst och de köper helt enkelt bara in små föreställningar.

Tre nämner att en stor utmaning är att få fler att komma på offentliga arrangemang och att ungdomar i högstadie- och gymnasieålder är svårast att nå.

Flera nämner att de inte upplever stöd från politiken i och med att budgeten inte höjs och samverkan mellan skolan och kulturen på en högre nivå brister. Eller att principen om armlängds avstånd är kraftigt hotad.

Framgångsfaktorer

Frågan om framgångsfaktorer kom upp i samtal med kultursamordnare från tio kommuner samt hos de två som svarade på enkäten. Alltså är det tolv kommuner som svarat på frågan.

Hos elva av tolv nämns olika grad av engagemang i skolan som något som ger framgång i arbetet:

-Samarbete skolnämnd - kulturnämnd. Att kommunen har en tjänst som är delad mellan skol- och kulturförvaltning. Att kulturgarantin nu börjar synliggöras som en viktig del för att nå målen i skolans kvalitetsarbete.

-Att pengarna för kulturgarantin kommer från utbildningsförvaltningen.

-Att kulturcrew (finns i åk 4-6) fungerar.

-Att skolor är med genom kulturombudsträffar och bestämmer innehåll.

-Bra med en samordnare på skolsidan för skapande skola.

-Att skolorna är engagerade och går på det som köps in.

-Kulturgarantin är viktig att den finns för att alla ska få ta del av och de samarbetar mellan kultur/fritidförvaltningen och barn/utbildningsförvaltningen.

-Att kulturskolan ligger på Barn- och utbildningsnämnden.

-Kulturcrew fungerar bra i samverkan med kulturskolan och allaktivitetshus. Kulturcrew är även med i kulturgarantin.

-Fördel med mindre kommun- närmre mellan förvaltningar och lättare att samarbeta. Man känner även ansvar för att man har en relation.

-Att de förstod att vi behöver en tjänst arbetar på skolsidan med att få in utbudet i kulturgarantin på skolan.

-Eldsjälar i skolan

-Fått till en bra kontakt med chefer på skolans sida för att kunna diskutera hur de ska utveckla kulturgarantin och skapande skola i samarbete med lärare och elever

2st nämner att en framgångsfaktor är att det tagits beslut om att det ska finnas en kulturgaranti i kommunen för att alla årskurser ska få ta del av något och att kulturgarantin erbjuder en bra bredd av utbud.

En nämner att hon känner att hon har sin chef i ryggen och känner stöttning i det hon vill utveckla, en nämner ett bra samarbete hon har med en organisation för att nå en viss målgrupp, ytterligare en hyllar sin kulturlokal där han menar att allt finns för att skapa ett

bra arrangemang och en nämner kommunens rika föreningsliv med 27 st föreningar och den aktivitet och kreativitet det medför.

Politiken

Denna rapport fördjupar sig inte i hur kommunpolitiken ser ut i respektive kommun eller vilket typ av styre som satsar på vad, utan här får vi en övergripande bild av kultursamordnarnas syn på kulturpolitiken i kommunen samt hur de upplever att stödet för kulturen är. 12 kommuner har svarat på frågan. Bortfallet beror på att några inte tyckte sig ha en tillräckligt stark uppfattning för att uttala sig.

Information om det politiska styret hänvisar till hur det låg till i kommunen år 2022, innan valet.

Fyra upplever stöd från politiken på ett eller annat sätt:

-En kommun där att politikerna nyligen bett kultursamordnaren och/eller hans chef att göra en budget som visar på hur mycket saker kostar, som t.ex. att vad skulle det kosta att få tillräckligt många platser till kulturskolan (då det är kö till kulturskolan i kommunen). Detta efter att hon och hennes chef signalerat att budgeten inte räcker och är en av de lägst i landet. De hade även av politiken fått i uppdrag att göra en kulturplan och en kulturgaranti. (Politiskt styre: Sverigedemokraterna som största parti, men moderat styre och moderaterna har varit tydliga med att de inte samarbetar med SD)

- I en annan kommun har politiken/nämnden förvisso tagit beslut att kulturgarantin är frivillig för skolor, men skolnämnden följer upp om kultur är en del av skolans kvalitetsarbete och betonar i fysiska möten med skolor att det är viktigt. Så kultursamordnaren upplever ett stöd för sitt arbete även på politikernivå. (Politiskt styre: Koalition mellan Moderaterna, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna)

- En kultursamordnare upplever stöd genom att han tycker att han har en stor kulturbudget som han har fria händer med. Han fick även besök av en politiker från Sverigedemokraterna (som är det största partiet i kommunen) som höll med honom om att han behövde mer pengar till marknadsföring för att nå ut med utbudet. (Politiskt styre: Sverigedemokraterna och Moderaterna)

-En kommun har äntligen fått stöd till en 50%-ig tjänst som arbetar på skolans sida tillsammans med kultursamordnaren för att förankra kulturgarantin i skolor (Politiskt styre: Blocköverskridande styre mellan Socialdemokraterna, Moderaterna och Liberalerna)

Två upplever delvis stöd:

-En upplever att politikerna, och speciellt ordföranden i Kultur- och fritidsnämnden, är väldigt engagerade i kulturfrågorna. Men antal barn ökar och kulturbudgeten har varit densamma i 15 år. Hennes chef arbetar i detta nu gentemot politikerna för att kulturbudgeten ska öka. (Politiskt styre: Alliansen med moderaterna som största parti)

-Kommunen har pratat om att bygga ett kulturhus och har tagit in en arkitekt. Kommunfullmäktiges ordförande har gått på kulturskolan som barn och driver det här med kulturhus. (Politiskt styre: Sverigedemokraterna.)

Fem upplever inte stöd från politiken:

-En av kommunerna har ingen kulturplan. Politikerna i den kommunen har som mål att bli Bästa boendekommun och då har kultur kommit upp på agendan. Men hennes tjänst innehåller inga kulturmål och skolan har inga kulturmål. Enda målet är att barn ska ha en meningsfull fritid, men kultursamordnaren har på eget initiativ valt att köpa in till skolan också för där når man flest barn. Kommunen höjer inte budgeten för kultur och den har inte blivit höjd på flera år. Möjligen kommer små höjningar att göras för att täcka vissa transporter efter påtryckningar från henne. (Politiskt styre: Alliansen)

-En kultursamordnare berättar att de fått en ny kulturplan, men inga medel att göra någon utveckling. Hon upplever att kultur inte är prioriterat politiskt. (Politiskt styre: Alliansen, men i minoritet)

-Tidigare satt kultursamordnaren en kommun i samma hus som politikerna. De träffades i korridorerna och hon kunde rapportera sin verksamhet fysiskt. Nu är det en större nämnd och de sitter i ett annat hus och hon skickar rapport digitalt. Då blir det mer avstånd, inte bara fysiskt, utan även att förståelsen för hennes arbete och möjligheten till samtal minskar. Budgeten utsätts för nedskärningar eller stannar av och hänger ej med i kostnadsutvecklingen. (Politiskt styre: Alliansen och Sverigedemokraterna)

-En kultursamordnare känner sig osäker på om politiken stöttar kultur. Hon tror att stödet är ganska vagt och att politiken kan behöva övertalas för att se kultur som en prioritering. (Politiskt styre: Blågrön koalition mellan alliansen och Miljöpartiet)

-I två kommuner finns tydliga exempel som visar på hur principen armlängds avstånd har överträtts. Båda har styren med Sverigedemokraterna i spetsen.

-Den sista kultursamordnaren av de 12 upplever att han inte har någon kontakt med politikerna och har ingen uppfattning om stödet för kulturen mer än att han tycker att det är bra att beslutet om en kulturgaranti har klubbats igenom. (Politiskt styre: Kristdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna)

Kultursamordnarnas frågor till politikerna

Flera uttrycker önskemål om struktur, beslut och samarbete uppifrån, alltså på nämnd- och förvaltningsnivå som kan utvecklas för att hjälpa skola och kultur i kommunen att samarbeta bättre. Många önskar även att politiken avsätter budget för att ge kulturen bättre förutsättningar och de önskar mer uttalad tydlighet från politiker att det är viktigt med kultur.

Här kommer konkreta frågor från kultursamordnarna runt om i Skåne:

-Går det att göra en standardiserad form av kulturgaranti som alla kommuner kan anta, som kan mätas, men ändå ger flexibilitet för specifika kommuners/skolors behov?

-Är kultur viktigt i skolan? Och varför? Och OM det är viktigt, varför avfärda försök från kulturen att vilja samarbeta med skolan med: "alla vill in i skolan, vi vill inte prioritera detta"?

-Vad vill man med FORUM (lokal för kulturaktiviteter och föreställningar som kultursamordnaren använder för att boka in offentliga arrangemang)? Det finns inga direkta mål eller liknande. Vill man dra 1000 besökare per år? Mer/mindre? Finns det några

framtidspaner? Just nu har jag fått helt fria händer vilket är skönt men det kan behövas lite mål och framtidspaner att arbeta med.

-Jag efterfrågar en standardiserad modell för kulturgaranti i alla kommuner i region Skåne. Varför finns det inga riktlinjer för en kulturgaranti centralt i regionen?

-Mer pengar till personal och utveckling på kommunal nivå; hur ska detta prioriteras?

-Kan vi få fler subventioner från regionen i andra konstformer än scenkonst?

-Hur får vi ett bättre samarbete mellan kultur och skola?

-Hur kan vi garantera och säkerställa att politiken ej styr kulturen, att armlängds avstånd hålls, att kulturen har ett egenvärde och legitimitet?

-Jag vill visa politikerna värdena med kultur. Kultur kostar inte bara, utan vi får mycket värden tillbaka. Politikerna skulle få se fantastiska barnföreställningar och sedan ta del av seminarier med forskning och liknande som tar upp vad barnkultur kan ge.

-Varför prioriterar vissa kommuner inte kultur för barn? Hur kan de gå med på ojämlikheten att vissa barn får ta del av kultur beroende på kulturintresserade föräldrar eller lärare?

-Budgeten höjs aldrig. Den har varit samma i många år, i vissa kommuner har ingen höjning skett på 10-15 år? Varför?

-Hur ser politikerna på framtiden? Hur vill ni utveckla kulturen framöver? Vad vill ni satsa på?

-Ditt bästa minne som barn av kulturupplevelse? Var den i skolans regi?

-Hur ser ni att arbetet med barnkonventionen och kultur fungerar ute i kommunerna?

-Hur tänker ni er att stärka kulturen framåt?

-Jag skulle vilja ha lite mindmapping med politikerna om vad som krävs av en kommun för att nå ut med kultur till så många som möjligt och varför man som kommun skulle vilja nå ut med kultur.

-Fråga till skolpolitiker: vad krävs för att kunna ge mer utrymme till kultur? Är kultur viktigt i skolan? Och varför?

Reflektioner

I samtalen vi haft hittills målas en bild upp av ett kultur-Skåne som har mycket varierade förutsättningar i sina olika kommuner. Fri teater köps in i de flesta kommuner, dock i väldigt olika omfattning; alltifrån stora inköp med flera föreställningar som når tusentals skolelever till en till två enstaka offentliga föreställningar per år. Barnkultur ligger mer eller mindre på samtliga kultursamordnares bord och därför är det främst barnföreställningar som köps in kommunalt.

Fri teater riktad till vuxna är generellt inte något som kommunerna prioriterar. Det hänger oftast främst på teaterföreningarna eller någon annan ideell kulturförening om invånarna ska få ta del av detta. Det är ett sårbart system och ger en skakig grund för fria vuxenproducenter att verka och turnera med sina föreställningar i regionen. Det blir därför fortsatt viktigt för Teatercentrum Södra att fortsätta inventera olika finansieringssystem och samarbetsmodeller för den fria vuxenteatern.

God vilja från politikens sida har visats på olika håll genom att exempelvis ge i uppdrag att skapa kulturgaranti, planera för nya kulturhus och bevilja pengar till en extra halvtidstjänst. Å andra sidan berättar en majoritet av kultursamordnarna att deras inköpsbudget är för liten, vilket medför stora begränsningar vad gäller att försöka nå ut med kultur till alla invånare. Budgeten har ofta inte höjts på flera år och urholkas därmed år för år. Sköra blir system som förlitar sig för mycket på statens skapande skola-medel, vilket många kommuner gör. Försvinner hela skapande skola-satsningen och kommunerna inte fyller de luckorna med egna pengar skulle det vara skrämmande att bevittna hur mycket kultur som går till spillo för barnen. Subventionerna från Riksteatern Skåne visar sig också vara väldigt avgörande för inköp av scenkonst, vilken är den dyraste kulturformen att köpa in. Att scenkonst är den dyraste kulturformen att köpa in får direkta konsekvenser som exempelvis att färre föreställningar köps in som en del av en kulturgaranti med en väldigt snäv budget.

Den absolut största och mest utbredda utmaningen för kultursamordnarna vi pratat med handlar om kontakten och samarbetet med skolorna på olika sätt. Kultursamordnarna menar att för att kvalitén på hela kulturupplevelsen för barnen ska bli så bra som möjligt krävs tid för förarbete, förankring och efterarbete. Detta för att öka barns deltagande i hela processen (vid urval och under och efter upplevelsen), anpassa upplevelsen efter barnens behov och ge dem en chans att kunna ta in och bearbeta vad de upplevt på ett givande sätt. Det är även viktigt att samarbetet blir smidigare mellan skolor och kultursamordnare inte minst för att så många barn som möjligt ska få ta del av kultur.

Utmaningarna för samarbetet mellan skola och kultursamordnare är många och Teatercentrum Södra ämnar arbeta vidare med dessa frågor. Framför allt ser vi att vi behöver arbeta på en nationell nivå tillsammans med andra aktörer i scenkonstbranschen för att argumentera för tydligare och mätbara mål i läroplanen gällande scenkonst i skolan. Utan tydliga direktiv uppifrån blir kultur i skolan avhängig enskilda skolors prioriteringar. Se bilaga 1 "Barns rätt till kultur i skolan".

Vi, liksom många av kultursamordnarna, anser även att skolan och kulturen bör ha dialog, samarbeten och ta beslut tillsammans även på nämnd- och förvaltningsnivå och ser exempel på hur kulturen når fler barn och arbetet underlättas nämnvärt för kultursamordnarna i de kommuner där så är fallet. Det handlar inte nödvändigtvis om vilken förvaltning som ska finansiera vad, även om det blir en tydlig markering om pengarna även kommer från en form av utbildningsförvaltning, men arbetsstrukturerna för kommunikation, information, samtal och beslutsdirektiv mellan de olika instanserna på alla nivåer i kommunen (nämnd, förvaltning, kultursamordnare, rektorer, lärare, elever) är desto viktigare för bättre konkreta resultat.

I rapporten ser vi även att det är stor spridning mellan kommunerna gällande tillgång till bra lokaler för scenkonst och lokaler kan vara den avgörande faktorn för möjligheten att ta in scenkonst överhuvudtaget. Detta är en viktig förutsättning för fri teater i kommunerna och en fråga att alltid lyfta fram.

Att det finns kommuner där politiker tydligt överträtt principen om armlängds avstånd ser vi som djupt oroväckande och ett hot mot ett öppet och demokratiskt samhälle.

I det uppdrag Teatercentrum Södra har som förespråkare för fri teater och dess förutsättningar är det nödvändigt och värdefullt att föra dessa samtal med nyckelpersoner för kultur ute i kommunerna. Dels börjar vi urskönja övergripande mönster som ger oss anledning att titta på vissa fenomen och frågor och lyfta dem till regional eller nationell nivå då utmaningarna utgör en del av ett större system och dels ger det oss ingångar i individuella kommuner att föra politiska samtal, väcka medvetenhet om den fria teatern och dess förutsättningar samt initiera samarbeten som synliggör och främjar den fria teatern. Vi

ämna fortsätta med detta arbete genom att fördjupa samtalen, prata med kultursamordnare i fler kommuner och därmed inhämta mer kunskap. Kunskapen blir grund till seminarier, paneldebatter och samarbeten av olika slag. Vår förhoppning är att så småningom få möjlighet slå oss samman med andra främjande aktörer inom scenkonstbranschen, exempelvis centrumbildningar, Region Skåne och Riksteatern Skåne, och tillsammans stärka vår kunskap, lyfta viktiga frågor och påverka till nya sätt att arbeta på som möjliggör att mer scenkonst når ut till fler invånare i hela regionen.